

PASSIEF VERSUS ACTIEF

Het was in de jaren 70 dat ik voor het eerst actief werd met het fenomeen MC-element. Hoewel het concept me niet onbekend was, was het aanbod op de consumentenmarkt nog heel beperkt. In het professionele segment kwam je wel (mono) MC's tegen van onder andere Ortofon - de SPU familie - en EMT, en in het verre Oosten onder meer van Denon.

De focus in de wereld van betere audio lag vooral op Trackability – spooreigenschappen – en alles was er voor fabrikanten zoals ADC, Shure en Empire op gericht om de vermaledijde 400Hz bandjes op de CBS Obstacle Course STRb 112 test-lp vlekkeloos te kunnen afspelen, liefst met zo weinig mogelijk naaldkracht. Op mijn Thorens TD150 (1966) was daarvoor een houten ADC

Pritchard gemonteerd die zich helemaal hunky dory voelde met de ADC10E en later de ADC25 en als summum de ADC XLM. Op een andere draaitafel – een Kenwood 500 – was een SME 3009 gemonteerd waarin diverse versies van de Shure V15 hun kunsten op de bizarre groeven van de CBS en andere testplaten tentoonspreidden: 90Mu was toch wel het minste wat gehaald moest worden, maar 100 mu – groefuitwijking

– was de Heilige Graal. Later kwamen we erachter dat die test voor het beoordelen van de kwaliteit van een element niet zo zinvol was, maar dat is een heel ander verhaal.

Moving Coil en de Step Up Trafo

Via via kreeg ik toen de beschikking over een Denon DL103 met radiale naald. Low output MC, dat wel. Zelfs op de M1 versterkingsstand van mijn Quad 33 voorversterker moest de volumeregelaar helemaal open om een enigszins aanvaardbaar volumenniveau te bereiken. De modificateur in mij was al opgestaan, dus: ruisarmere transistoren gemonteerd en de gain nog wat verder opgevoerd – maar echt enthousiast werd ik niet. Totdat een audiovriend mij twee microfoontrafo's gaf die ik met behulp van een mechanisch onderlegde vriend in een klein kastje monteerde. Versterking 10x/20dB ongeveer, want er was wel sprake van enige misaanpassing aan de ingangskant. Na wat gepiel met chassis en signaaltrafo van de draaitafel en arm ontstond er heel langzaam het gevoel dat ik in een nieuwe analoge dimensie was terechtgekomen. Weliswaar waren de spooreigenschappen van de DL103 niet JE van HET – 63 mu werd met moeite gehaald. Maar dat mocht hem de pret niet drukken, zelfs bij de allerstevigste sopraanuitbarstingen was er geen hoorbaar probleem. Integendeel: vooral de precisie van de pulsweergave – zoals gitaar en klavecimbel – was zoveel beter en vooral preciezer dan van de MM/MI-neefjes, om maar te zwijgen over de ruimtelijke afbeelding. Het werd nog een slag mooier toen de eigen Denon AU310 trafo zijn intrede deed in mijn analoge front-end.

De liefde voor MC-elementen is nooit meer weggegaan en daarmee gepaard gaande de belangstelling voor phonovoerversterkers, prepre's en S(step) U(p) T(rans-

formers). In feite is het de geschiedenis van de ontwikkeling van het analoge front-end. Van SUT's als de genoemde Denon AU310 en 320, de Ortofon STM72/T30, de AT700 en de AT1000, de Verion en Cotter SUT. Van prepre's als de Kenwood KHA50, de Ortofon MCA10 en MCA76, de Denon HA500 en 1000 en een bijna oneindige rij phonovoerversterkers. Recent kom je in de pagina's van HVT-testverslagen tegen van phonovoerversterkers van Hegel, Pro-Ject Audio, SotM, Prima Luna, Soulnote, Moon Audio, MolaMola en dan zal ik er best nog een paar vergeten zijn. Algemene conclusie: wat is de kwaliteit van het analoge front-end erop vooruitgegaan in al die jaren. En dat in alle prijsklassen.

Fonolab Qvattvor 4x4, SUT in het kwadraat

Parallel met de nieuwe MC/MM-phonovoerversterker van Remton Audio stuurde importeur Dimitri van Hoven van Simply Audio dit topmodel SUT, de Fonolab Qvattvor4x4, uit de collectie van de Tsjechische fabrikant Fonolab mee. De fabrikanten kennen elkaar goed, zelfs zo goed dat Alexander Remmer van Remton Audio voor het ultieme muziekgenoege met de Remton Audio V-LCR MK2 phonovoerversterker het advies geeft om de keus te maken voor een externe SUT en wel de Fonolab. Want hoe goed de interne MC SUT in de Remton Audio ook is met zijn unieke instellingen, een gebalanceerde SUT met de allerbeste Tamura trafo's gaat een dimensie verder, heb ik vastgesteld.

Wat is de Fonolab Qvattvor 4x4 SUT...

We zien een mooie gemaakte metalen kast (meet 23 x 18,5 x 10cm met een gewicht van 1,4kg). Het moge duidelijk zijn, deze kast moffelt je niet zomaar even weg. Dat gewicht komt mede voor rekening van de

magnifieke Tamura trafo's en wel vier stuks (zie foto). Perfect afgeschermd voor elke fase een eigen wikkeling; helemaal compromisloos. De aansluitkant laat per kanaal 2 XLR-ingangsbussen van uitstekende kwaliteit zien, één voor elementen met een inwendige weerstand van ongeveer 3 Ohm en één voor elementen met een inwendige weerstand van rond 40 Ohm. De twee XLR-uitgangsbussen zijn bedoeld voor beide versterkingsfactoren. Als enige schakelaar treffen we een groundlift voorziening aan. De eindgebruiker kan zo proefondervindelijk vaststellen wat het beste en stilste resultaat geeft. Sowieso is een gebalanceerde verbinding in zo'n gevoelige omgeving als een MC-element al in het voordeel – stoorsignalen heffen elkaar op. Maar er zijn moderne draaitafels (zoals van Rega) waarbij de basisconstructie bijna geheel van een soort kunststof is en waar het verstandig kan zijn om de aardverbinding direct aan de SUT te leggen. Bij mijn twee gebalanceerde draaitafels – Thorens TD1600 en Thorens TD318 mkII (gemodificeerd) – werd het beste resultaat gehaald met de aarde ontkoppeld. Vanzelfsprekend hebben deze draaitafels separate chassis-aardverbindingen. Ten overvloede zeg ik erbij dat zowel de (Van den Hul) interlink van de draaitafel naar de SUT en van de SUT naar de phonoversterker heel kort zijn: 60 centimeter.

Muziek in het kwadraat tot de vierde Macht...

De allereerste proof of de pudding was de connectie van de Fonolab Qvattvor 4x4 SUT met de Remton

Audio V-LCR MK2 en wel op de MM-stand. Een hoogwaardige korte XLR-naar-cinchkabel (eigen bouw) verbond de Fonolab met de Remton. Als draaitafel logeerde een mooie Pro-Ject met gebalanceerde XLR-interlink bij mij. Het Ortofon Cadenza Bronze element kwam met zijn inwendige weerstand van 5 Ohm aardig in de buurt van de 3 Ohms trafo. De bijbehorende versterking was wat aan de hoge kant in combinatie met de stevige uitgangsspanning van de Ortofon, maar de Remton gaf geen krimp: een van de voordelen van een buizenversterker: de headroom is ruim. Oef, dit was wel even wat andere koek. Natuurlijk hadden we de Pro-Ject Audio/Ortofon-combi eerste uitvoering op de MC-ingang van de Remton getest. De eigenaar van de Pro-Ject was heel benieuwd naar de kwaliteiten van dit ambachtelijk Tsjechisch product. Maar met de Fonolab Qvattvor 4x4 als SUT front-end gebeurde er wel het een en ander. Met name de uiteinden van het toonspectrum werden met meer gemak en diepte weergegeven. Vooral toen we de MM afsluitweerstand op 27 kOhm zetten. Voor een orgelliefhebber pur sang als vriend W. een belangrijk aspect zoals we bij hem thuis via zijn grote Quad ESL2912 elektrostaten ook vaststelden. De bloedmooie verzameling van Bach's orgelwerken op het illustere label KMK-records, uitgevoerd op een keur aan bijzondere orgels gespeeld door Ewald Kooiman, kwamen op de draaitafel te liggen. Met voor hem als hoogtepunt de opname van het Silbermann orgel in Arlesheim (F). Inderdaad bijna zilverachtige klanken

ondersteund met hele goede pedaalregisterklanken. Er ontbrak maar één ding en dat was de geur van kaarsen en wierook. Dat smaakte bij mij thuis naar hetzelfde en naar meer. De Remton Audio was intussen weer terug naar zijn baasje en de Fonolab stond nu aangesloten op mijn ELAC Alchemy PPA-2 phonoversterker: gebalanceerde XLR ingang/MM gain/47 kOhm afsluitweerstand. Allereerst was er natuurlijk in de vrienden- en kennissenkring de verbazing over het volstrekt ontbreken van ook maar een geintje brom. Het enige wat je hoorde als de volumeregelaar van de Mark Levinson ML 320S helemaal open stond, was een heel licht, nauwelijks waarneembaar beetje ruis en dan moest je echt op je knieën voor de Quad ESL2805 gaan liggen. In elk geval een garantie voor een inktzwarte en loepzuivere achtergrond.

Proof of the Pudding 1: de DGG Archiv productie Rameau: Une symphonie imaginaire door Les Musiciens du Louvre, een muzikale productie van onder meer georkestreerde delen uit klavecimbelsuites. Letterlijk en figuurlijk dynamisch en spectaculair, een perfecte productie voor demonstratiedoeleinden van hoogwaardige analoge front-ends. De muziek is aansprekend voor een brede groep muzikkliefhebbers en weer eens wat anders dan de zoveelste keer We Request of Kind of Blue. In het lage register liet de Fonolab/Elac-combi niet alleen toon horen, maar ook de stofuitdrukking van de gebruikte pauken uit de Baroktijd. De darmbe-snaarde strijkers werden nooit scherp of vermoeiend, terwijl het typisch Franse houtblazerscoloriet naadloos aansloot in het geheel. De ruimtelijke afbeelding van deze in een theater opgenomen was perfect: homogeen, zowel in de breedte als in de diepte. Zelfs de meest uitgesproken klassiekhater in mijn vrienden-

kring moest toegeven dat het eindresultaat om te zoemen was – ofwel, puntje van de stoel. Proof of the Pudding 2: pianist Friedrich Gulda speelt de Préludes van Claude Debussy, een MPS heruitgave. Een close-mike opname in de privé studio van Hans Georg Brunner-Schwer, directeur van het illustere Duitse elektronica-merk Saba. Close-mike omdat overdreven gezegd er onder elke snaar van de concertvleugel een microfoon stond. Dynamiek in optima forma en een echte test case voor een analog front-end. Qua aftasteigenschappen gaf mijn Thorens TD1600/TP92/Van den Hul Condor geen krimp. Maar ook de Fonolab gebalanceerd in op de 40 Ohm connector had geen enkele moeite met dit dynamische muzikale krachtenspel. De kleur van de vleugel bleef moeiteloos overeind en had nooit de neiging om hard of onaangenaam te worden. Van ruimtelijke afbeelding was natuurlijk niet echt sprake omdat de studio nauwelijks akoestiek laat horen. Conclusie: de Fonolab Qvattvor 4x4 als bijna ideaal spanningsversterkend element in een analog front-end werd in alle opzichten bevestigd.

Voor wie...

Natuurlijk een terechte vraag en niet zo eenvoudig te beantwoorden, gezien de prijs. In elk geval: als er sprake is van een analog gebalanceerd front-end op topklasseniveau, dan zou ik deze Fonolab Qvattvor 4x4 SUT als mogelijke keuze niet willen missen.

Recensie Fonolab Qvattvor 4x4 gebalanceerde Step Up Trafo

Fabrikant: Fonolab

Importeur: Simply Audio

Website: www.simplyaudio.nl

Prijs: € 5.099